

שיעור כללי

הפלת עובר ממוזר

בשיעור היום נעסוק בעז"ה בדין הפלת עובר ממוזר. תחילתו של הדין בסוגייתנו יבמות כב: והמשכו בבירור מקורו של האיסור לבצע הפלה ובדין בתשובות האחרונים בהפלה במקרה של ממזרות העובר.

סוגייתנו

- יש לראות סוגיית הגמ' כב: 'וחייב על מכתו' עד 'השתא מיהא עושה מעשה עמך' והשווה לשונו של רש"י בד"ה 'השתא מיהת' לדבריו של רבנו אברהם מן ההר' על אתר.
- וראה משנה חגיגה ט. ומה שנידון בגמ' שם ט: 'רבי שמעון בן מנסיא אומר' וכו' עד י'. 'כאן באשת ישראל'. ועיין מה שהקשה בערוך לנר בסוגיין. ועיין מה שכתב בביאור הגמ' בחגיגה בתשובת מהר"ט או"ח ח"ב סי' ח'.
- ועוד עיין במה שכתבו בביאור הגמ' בקובץ הערות לר' אלחנן וסרמן סימן כא' ס"ק כד' וברשימות שיעורים להגרי"ד סולובייצ'יק.

מקורות איסור הפלה

- ראה משנה ערכין ז. 'האשה שיצאה ליהרג וגמ' שם עד 'כדי שלא תבוא לידי ניוול'.
- וראה עוד גמ' סנהדרין עב: 'אמר רב הונא' עד 'דמשמאי קא רדפו לה' וראה רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א' הלכה ט'.
- וראה משנה וגמ' נדה מד-מז: (הובאה להלן) וחיודשי הרמב"ן שם.

תשובות האחרונים בדין הפלה בממוזר

- ראה את תשובות האחרונים שדנו בענין באריכות.
 - שו"ת חוות יאיר סי' לא'.
 - שו"ת שאלת יעב"ץ ח"א סימן מג'.
 - שו"ת משפטי עוזיאל חושן משפט סימן מז'.
 - שו"ת אגרות משה חו"מ חלק ב' סי' סט'.

רבי אברהם מן ההר מסכת יבמות דף כב עמוד ב

השתא מיהא. הואיל ועשה תשובה. והאי לא יוכל לתקון דקאמר, שעונו גלוי ומפורסם כל זמן שהממוזר קיים.

משנה חגיגה דף ט עמוד א

מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג - חוגג את כל הרגל, ויום טוב האחרון של חג. עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו, על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון והסרון לא יוכל להמנות. רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול להתקן - זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממוזר. אם תאמר בגונב וגוזל - יכול הוא להחזירו ויתקן. רבי שמעון בן יוחי אומר: אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ט עמוד ב

רבי שמעון בן מנסיא אומר: אי זה הוא מעוות לא יוכל לתקן - זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממוזר וכו'. הוליד - אין, לא הוליד - לא? והא תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: גונב אדם - אפשר שיחזיר גנבו ויתקן, גוזל אדם - אפשר שיחזיר גזלו ויתקן, אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה - נטרד מן העולם והלך לו. ... לא קשיא; כאן - באחותו פנויה, כאן - באשת איש. ואי בעית אימא: הא והא באשת איש, ולא קשיא; כאן באונס, כאן - ברצון. ואיבעית אימא: הא והא באונס, ולא קשיא; כאן - באשת כהן, כאן - באשת ישראל.

ערוך לנר מסכת יבמות דף כב עמוד ב

בגמרא והתנן שמעון בן מנסיא אומר. אף דבחגיגה (ט א) משמע דר"ש בן יוחאי פליג על זה וס"ל דלא מקרי מעוות אלא ת"ח שפירש מן התורה וא"כ היי אפשר לתרץ דמתניתין כר"ש בן יוחאי אתיא ובשלמא מת"ק (שם) לא קשה דמוקי קרא לעבר הרגל ולא חג ודלמא אתי סתמא דמתניתין דהכא כסתם מתניתין שם ד"ל דתייך שם יליף דרשה שלו מסיפא דקרא מחסרון לא יכול להמנות אבל לעולם מודה לר"ש בן מנסיא דמעוות קאי אהוליד ממוזר אבל מכ"מ מהא דרשב"י קשה וצ"ל דעדיפא משני דאפילו לר"ש בן מנסיא אתי מתניתין שפיר:

שו"ת מהר"ט חלק ב - אורח חיים סימן ח

ונראה שלא אמרו מעוות על גוף העבירה שאין לה תקון וכפרה שא"כ הו"ל לדמותו לאיש שכב ולא יקום ולמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו אלא ודאי יש לו תקון בתשובה אבל על העון שהוא נמשך קאמר שחטאתו נגדו תמיד זה שהוליד ממוזר בעולם ונדבק בישראל וכל שעה ושעה הרי הוא בלא יבא ממוזר וכן כשאסרה על בעלה הרי היא בכל שעה באיסור טומאה לבעלה שאע"פ שיש לו תשובה מכל מקום בשתו ניכר ועדין לפניו שמעשיו עושי פירות וא"כ בידו לתקנו מה שאין כן ברוצח וגזלן אף על פי שאין בידו להשיב תשובה מכפרת ואין מעשיו עושים פירות.

קובץ הערות סימן כא

כד) דף כ"ב [ע"ב]: השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא. אף על גב דהוא מעוות לא יוכל לתקון. וביאור הדבר, דלבד דתשובה עוקרת החטא מכאן ולהבא, עוד יש חידוש בתשובה שהחטא נעקר למפרע. וזהו תירוץ הגמ', דבהוליד ממוזר אין החטא נעקר למפרע, מ"מ מכאן ולהבא מיהא נעקר. ויש לחקור: בגזלן, דפסול לעדות עד דמהדר ממונא למריה [חוי"מ סי' ל"ד סכ"ט], אם עשה תשובה, ולא השיב את הגזילה מחמת איזה אונס, אפשר דנעשה כשר לעדות. דנהי דבכה"ג אין החטא נעקר למפרע, דאונס כמאן דעביד לא אמרינן, מ"מ השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא. וכבוד הגה"צ ר' נפתלי זילברברג זצ"ל מווארשא אמר, בהא דנתקבלה תשובת אנשי נינוה, אף דמבואר בספרים דבבני נח לא מהני תשובה. והיינו כנ"ל, דהחידוש שיש בתשובה דעוקרת החטא למפרע, זה לא נאמר רק בישראל ולא בב"י, אבל מ"מ מכאן ולהבא מיהא, מהניא תשובה גם לב"י:

מעוות לא יוכל לתקון כו' השתא מיהת עושה מעשה עמך הוא. בביאור הגמרא נראה שיש שתי הלכות נפרדות בתשובה: (א) כפרה; (ב) הפקעת שם רשע. שתי ההלכות האלה אינן תלויות זו בזו. והא ראייה, דלרבי (מס' שבועות דף יג א) יזה"כ מכפר אפילו לשאינם שבים, ופשיטא דאלו שלא שבו עדיין נחשבים לרשעים ופסולים להעיד אחרי יו"כ כמו לפני יו"כ משום דס"ל לרבי נהי דכפרה חלה ביוה"כ בלי תשובה אך בלי תשובה לא פקע שם רשע מהגברא. ועוד ראייה, שכשאר עובר על ל"ת שיש בו מלקות תשובה תולה ויוה"כ מכפר (מס' יומא דף פו א), ובאופן זה פשיטא שכשר לעדות מיד עם התשובה משום שהשם פקע עם תשובה לבדה, ואעפ"כ אינו מתכפר עד יוה"כ. ובדרך זה יתכן לברר את הגמרא שלפנינו דר"ל שדין עושה מעשה עמך תלוי בשם רשע שבגברא, ובשעשה אביו תשובה איננו עוד רשע וחייב הבן לכבדו, ומאידיך כל זמן שבנו הממזר קיים לא מתכפר לאב על חטאו שעשה דהו"ל מעוות לא יוכל לתקון. ואף על פי שעשה תשובה ואיננו רשע מ"מ עדיין אין לו כפרה גמורה.

תלמוד בבלי ערכין ז.

גמל דין מדקאמר ה"כ ליעבד
לדייניה במעלי שכתא ולגמר דיניה
בשכתא וליקטליה כחד בשכתא נמלא
אתה מענה את דית וכו' ליגמר
דיניה כחד בשכתא קא מכא
לטעמייהו ולעיטי לא חייסין :

הדרן עלך הכל מעריכין
ממתינין לה עד שתלד
האשה שנהרגה נהנין בשערה **בהמה** שנהרגה אסורה בהנאה : (גמ' פשיטא
ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה קמ"ל *ואימא ה"ג אמר רבי אבהו
אמר רבי יוחנן אמר קרא **ומתו** גם שניהם לרבות את הוולד והאי מיבעי
ליה ו' *עד שיהו שניהן שוין דברי רבי יאשיה כי קאמרת מגם : ישבה על
המשבר וכו' : מ"ט ביון דעקך גופא אהרינא הוא : אמר רב יהודה אמר
שמואל האשה **היוצאה** ליהרג מכין אותה כנגד בית הדין כדי שימות הוולד
תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול למיטרא דהיא קדמה, ומתה ברישא והא

אבל אין זכותו זכותו מאי לא אדחני חטא
באותה שעה אין נוקקין לו ליפלוג וליתני
בדידה בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה
אבל אין זבח זבוח לא ה"ג קאמר בר"א
שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח
זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין
נוקקין לו : **מתני'** **האשה** שיצאה ליהרג אין
ממתינין לה עד שתלד ה"ה האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד
האשה שנהרגה נהנין בשערה **בהמה** שנהרגה אסורה בהנאה : (גמ' פשיטא
ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה קמ"ל *ואימא ה"ג אמר רבי אבהו
אמר רבי יוחנן אמר קרא **ומתו** גם שניהם לרבות את הוולד והאי מיבעי
ליה ו' *עד שיהו שניהן שוין דברי רבי יאשיה כי קאמרת מגם : ישבה על
המשבר וכו' : מ"ט ביון דעקך גופא אהרינא הוא : אמר רב יהודה אמר
שמואל האשה **היוצאה** ליהרג מכין אותה כנגד בית הדין כדי שימות הוולד
תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול למיטרא דהיא קדמה, ומתה ברישא והא

מתני' אין ממתינין לה עד
שילד . אלא הורגין ולדה עמה דחד
גופא הוא : **ישבה על המשבר** . קודם
שנגמר דינה : **ממתינין לה עד**
שילד . דכיון דעקך ונט ממקומו
גופא אחרינא הוא : **נהנין בשערה** .
זבנא מפרש טעמא : **אסורה בהנאה**.
כדק"ל (פסחים דף כג:) ובעל השור
נקי כהרס שאומר לחבירו ילא פלוגי
נקי מנכסיו ואין לו בהן הגאה של
כלום : (גמ' **לרבות את שולד** .
קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב
ומתו ולא ידענא דאין ומתו פחות
משנים (א) **שניהם** . מיותר לרשעה :
שניהן שוין . הוואף והטאפת יהו
בני טונשין אבל אם היחה היא קטנה
והוא גדול או הוא קטן ולאו בר
טונשין והיא גדולה וכת טונשין אין

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

אמר רב הונא: קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו. קסבר: רודף אינו צריך התראה, לא שנא גדול ולא שנא קטן. איתיביה רב חסדא לרב הונא: יצא ראשו - אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש. ואמאי? רודף הוא! - שאני התם, דמשימי קא רדפי לה.

רש"י מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

קטן הרודף - את קטן אחר להרגו. ניתן להצילו בנפשו - כדילפינן לקמן /סנהדרין/ (עג, א) רוצח נתן להצילו בנפשו, והאי אף על גב דקטן הוא ולא בר קבולי התראה הוא לגבי רדיפה דינו כגדול. קסבר - רב הונא רודף אין צריך התראה לענין להצילו בנפשו, ללא ניתנה התראה אלא לענין בית דין ללא מני למקטליה אם הרג בלא התראה. יאל ראשו - בלשון המקשה לילד ומכוכנת, וקתני רישא: החיה פושטת ידה וחוחכתו ומוציאתו לאזכרים, לכל זמן שלא יאל לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו, אבל יאל ראשו - אין נוגעים בו להורגו, דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש, ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב, כ) הנה ראשו מושלך אליך דחוו נפש מפני נפש - התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר כשיתפשנה יואב והן נהרגין עמו, אבל אם היה הוא ניכול אף על פי שהן נהרגין לא היו ראשין למסרו כדי להציל עצמן, אי נמי: משום דמורד במלכות הוה, והכי מפרש לה בתוספתא

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ט

הרי זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במיעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם.

תלמוד בבלי מסכת נדה דף מד-מד:

משנה: 'תינוק בן יום אחד... וההורגו חייב.

גמרא: וההורגו חייב. דכתיב: ואיש כי יכה כל נפש - מ"מ.

חידושי הרמב"ם מסכת נדה דף מד עמוד ב

והא דתנן וההורגו חייב. ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דלא קרינא ביה נפש אדם, וה"נ אמרינן בסנהדרין (ע"ב ב') האשה שהיא מקשה לילד מביאין סכין ומחתיכין אותו אבר אבר יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, אלמא מעיקרא ליכא משום הצלת נפש וקרא נמי כתיב דמשלם דמי ולדות, ואיכא דקשיא ליה מההיא דגרסינן התם בערכין (ז' ב') האשה שהיא יושבת על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין וקורעין אותה ומוציאין הולד ממנה ואמאי מחללין שבת כיון שאינו קרוי נפש... ולאו קושיא היא התם אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה, וההיא דאמרינן במס' שבת (קנ"א ב') תינוק בן יום אחד חי מחללין עליו את השבת לאו לאפקוי עובר אלא גוזמא היא כדי לומר דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת.

שו"ת חוות יאיר סימן לא

תשובה על שאלת גדול אחד רופא מומחה ולמדן מופלג ופילוסוף מובהק כמהר"ר פלוני מקק"פ:
ועל דבר שאלתך אשת איש שהרה לזנונים ואחר המעשה נתחרטה ונתנה קולה בבכי גם יום גם לילה אל תתני פוגת בת עינה רק הורידה כנחל דמעה והטיחה ראשה בכותל עד כי זוב דמה מראשה והגידה לבעלה וגם בקשה מחכם שיסדרו לה תשובה וכלל אשר יושת עלי' תעשה. רק כאשר חששה שנתעברה ממנו באשר מאז שנעשה המעשה פסק וסתה אשר היה לה תמידין כסדרן בהיותה תחת בעלה כמה שנים הלכה אל חכם ושאלה לו אם רשאית לגמוע דבר מאבקת רוכל לשלשל זרע המקולל אשר בקרבה ובקשת דעתי בזה. הקשית לשאול שאלה כזו אשה כי תשטה תחת אישה ותעיז פניה לשאלת חכם כזה ואחשבה כי תכונת השאלה באשת איש דבר בדוי הוא לא היה ולא נברא כאשר באמת בתשובתי על השאלה אין חילוק בין היות המעוברת אשתו הנשואה וכשירה שבנשים או ממזר מאשת איש שהרי לא נפלות היא ממך דדין ממזר לכל דבר כדון ישראל כשר וראוי להיות דיין הגדול בח"ל רק שאסור לבא בקהל ולישב בסנהדרין וכבר שנינו דלענין לפדותו ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה רק שמהרי"ל כתב שאין מבקשים עליו רחמים לומר קיים את הילד הזה בעת שמלין אותו דודאי לא ינחא לן ובכה"ג כתבו התוס' בשם ר"ת גיטין מ"א דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל ואין מזה ראייה להתיר הקלקול בפועל. ואחשבה כי עיקר שאלתך כללית אם יש עון איבוד נפש בזה אחר שנתעברה לקלקל העובר ולהמיתו ולהפילו... תתן במשנה פ' יוצא דופן בן יום אחד ההורג חייב ובגמ' אבל עובר לא והכי משמע במשנה ספ"ז דאהלות ובגמ' שם י"ב דמשם ראייה לאסור לכתחילה דלא התירו רק להצלת אמה ואף על פי דעקר מ"מ מותר דהא תנן סוף פ"ז דאהלות האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את העובר במע' וכו' יצא ראשו אין נוגעין בו דאין דוחין נפש מפני נפש מלשון זה משמע דמקמי הכי לא נפש אקרי אף על פי דעקר שהרי מקשה לילד מיהא י"ל דמשם ראייה לאסור לכתחילה דלא התירו רק להצלת אמה ואף על פי דעקר מ"מ אכתי כגופה דמי וכחיתקין אבר מאבריה אבל א"א לומר דשם הטעם מפני דה"ל רודף כמ"ש שם בגמ' דמשמיה רדפין לה דאל"כ רק נימא שהוא רודף אפי' עקר נמי. מ"מ נקוט מיהא דבשעקר אסור לכלותו שלא לצורך הצלת אמו ובפ"ק דעירוכין ז' ע"א אמרינן ישבה על המשבר ממתנין עד שתלד ואמר טעמא דכיון דעקר גופא אחרינא הוא אף על פי דה"ל לקצת עיניו דין כמ"ש התוס' שם. ומ"מ מקמי דעקר נראה דלכ"ע מותר וראיה מהא דר"י אמר שמואל פ"ק דעירוכין שם האשה שיצאה ליהרג מכין אותה נגד בית הריונה כדי שימות הולד תחילה שלא תבא לידי ניוול (רק דיש לדחות ולומר דשם לא נקרא ממת נפש שהרי עכ"פ סופו למות ולחיי שעה דעובר לכ"ע לא חיישין) ולכן ג"כ אין ממתנין לה וכו' משום דלא מקרי נפש כלל ולכן מקשה הש"ס פשיט' יע"ט. ואין להקשות מהא דפשיטא לן דמחללין שבת בשביל סכנת עובר במע' אמו וגם מפני סכנת העובר מאכילין האם ביוה"כ אף על פי דלא נזכר בדברי הפוסקים בפירוש מ"מ ודאי הכי הוא רק שם י"ל הטעם לא מצד העובר רק שכל סכנת העובר הוי סכנת אמו מאחר שאין לו תנועה לצאת כנודע. מש"כ מפני סכנת העובר לבד ודאי לא היינו מחללין שבת ולא היינו מאכילין אמו דודאי אם מותר להרגו א"א לומר לחלל עליו שבת... וא"כ לפי מ"ש היה היתר גמור שאלתך אשר שאלת מדין תורה לולי המנהג הפשוט בינינו וביניהם מפני גדר פריצות הפריצות והזנונים אחריהם. האמנם בפ"ב דחולין ל"ג כתבו התוס' בפשיטות וז"ל על מי איכא מידי וכו' ואף על גב דבן נח נהרג על העוברין וישראל אינו נהרג נהי דפטור מ"מ לא שרי וע"ע סנהדרין נ"ט ע"א בתוס'... דודאי אסור לכתחילה דלא עדיף מנחמים באלים שוחטי הילדים והפליגו באיסור הוצאת ש"ל לבטלה והטעם משום שראוי להיות נוצר מכל טיפה זרע קודש. ואין לומר דטעמא דכולהו משום גירוי יצה"ר דא"כ לא היו צריכים לראיה מן הפוסקים והיינו שהוסיף רב ואמר יהא בנידוי משום דמגרי ע"ש ר"פ כל היד משמע דגם בלא הכי נמי אסור. ובפ"ק דיבמות י"ב רע"ב כתבו התוס' דגם לנשים יש איסור השחתת זרע שלא הותר רק לג' נשים... מ"מ לעשות מעשה לא שרינן. ותו לא מידי ונא אחי אל תטריחני עוד בשאלות כאלה כי בקושי השבתי לך זאת הפעם.

שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן מג

ששאלת איש אם איסור לקלקל עובר בבטן אמו שזינתה. בין פנויה בין א"א =אשת איש=.
תשובה בס' חות יאיר (אחר סי' ל"א) מצאתי שנשאל הרב בעל הס' על אשת איש הרה לזנונים. ואחר המעשה נתחרטה כו' אם רשאה לגמוע דבר מאבקת רוכל לשלשל זרע המקולל אשר בקרבה, וז"ל הרב בעל התשובה ואחשבה כי תכונת השאלה בא"א דבר בדוי הוא לא הי' כו' כאשר בתשובתי על השאלה אין חילוק בין היות המעוברת נשואה וכשירה בנשים, או ממזר מא"א שהרי לא נפלות היא דדין ממזר לכל דבר כישראל כשר וכו' עכ"ל.
ואני הצעיר אומר לענ"ד חילוק גדול יש בדבר, ויש לדון השואל ההוא לזכות שבדקדוק ובכיון שאל שאלתו בא"א, אף אם אולי מעשה שהי' לא כך הי', נכון לומר עליו שאלת החכם חצי תשובה, דבפנויה וכו"ש בנשואה מעוברת מבעלה, לא קמיבעיא ליה, דודאי וולד הוא, כי איך שיהיה אף שאין חייבין עליו ודאי איסורא איכא מיהת, מכמה טעמים שקצת מהם באו בדברי הרב בתשובתו הנז'. ומגמרא דעירכין שהביא אין ראייה כלל כמו שדחה הוא ז"ל בעצמו. ואני אוסיף לקח בעז"ה בסמוך.
אמנם נדון השואל בא"א שזנתה שאלה הגונה היא. וקרוב בעיני להתירה אם היית כדאי. כי נ"ל שיש מקום להקל כיון שניאפה זאת ודם בידיה. מעתה בת קטלא היא מדין תורה. אף שאין דמה מסור בידינו להורגה. מכל מקום חייבת מיתה בדין שמים. מאחר שעשתה במזיד ביודעת שחטאה בזדון. ואף על גב דד"מ =דד' מיתות= בטל דין ד"מ =ד' מיתות= לא בטלו. ומפורש גם בדברי קבלה אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס וגו'. וזה בנין אב לכל חייבי מיתות. דהוא הדין בדכותיה בעריות. ואפי' למ"ד חבר צריך התראה. נ"מ אם התרו בה. ואפי' בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות. כיון דמדינא בת קטלא היא. אף על גב דממזר כשיצא לאויר העולם. דינו ככשר שחייבין על הריגתו. מיהת השתא דירך אמו הוא. ואילו היה דינה מסור בידינו. היינו ממיתים אותה ואת פרי בטנה. דדמי ממש להאי דערכין דאין ממתנין לה. ועדיף מינה, דהתם אפי' בוולד כשר מיירי. והכא הוולד נוצר באיסור, שעליו נגמר דינה למיתה. פשיטא דאין חוששין לו, ונהרג על ידי אמו. על כן היה נ"ל פשוט שאין איסור גם כן בהשחתתו. אף על פי שאימא קיימת. כי נלע"ד ג"כ פשוט שאפי' היא בעצמה אף שלא נגמר דינה להריגה. מחמת שאין דבר זה בידינו עכשיו. אעפ"כ אינה בכלל ואת דמכם לנפשותיכם אדרוש, ואינה נענשת אם המיתה ואיבדה עצמה לדעת. שעל כיוצא בזה אמרו בספרי יכל כשאויל. ואדרבא נראה שזכות הוא לה. וכמה מעשיות בש"ס ומדרשות יוכיחו (עיין במ"ר ע"פ יורח את ריח בגדיו) שספרו מבטלי תשובה שדנו דין הריגה בעצמן. וקילסום שזכו לחיי העוה"ב (וגדולה מזו מצינו באשכבתיה דר' בההוא כובס שאיבד עצמו לדעת מחמת צער שלא זכה להיות נטפל לעושי מצוה. ותחשב לו לצדקה וזו קשה ביותר וצ"ע) וכל שכן הולד שבקרבה שדמו מותר ואינו נדרש ממנה. אם קלקלתו בחדרי בטנה. שאע"פ שלא חטא. אפ"ה משמיה לא רחמו עליה. והרי אמרו ממזר לא חיי אפי' שקנה חיות שכבר יצא לאויר העולם. ק"ו לעובר כזה שלא חסה עליו תורה. ותו מאן יימר דולד גמור יהיה. שמא תעשה עוברה סנדל (אף על גב דבעלמא אזלינן בתר רובא דנשים דולד מעליא ילדן). וכיוצא בו שאינו ולד. והאיכא ספיקי טובא. וא"כ לפ"ז פשיטא דבנ"ד מותר לכתחלה ואפשר מצוה קעבדה. וכנ"ל... חוץ מנדון השאלה בא"א שקלקלה הגדתי היום דעתי הקלה שמונת, ואולי קרוב לשכר מצוה דלא כמ"ש הרב בעל תשו' הנ"ל. דלא נחית לפלוגי בין א"א לכשרה. ואף על גב דממזר כישראל כשר לכל הדברים שזכר הרב. מ"מ עובר ממזר אין לנו לדונו כעובר כשר. שהתורה התירתו לעובר העוברת, עם שלא סייע בעברה כנ"ד, שאין מענין דינה של זו להצילו, כיון דירך אמו הוא והרי הוא כמושחת ועומד. ולכן אין מקום לחלק עדיין בין זנתה עם ישראל או עם העכו"ם. שאע"פ שנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר. מ"מ מאחר שהיא חייבת מיתה כשהיא א"א, אין כח העובר יפה מאמו וכנ"ל. כך נלע"ד אם שומעין לקטן הבא לחוות דעתו יעב"ץ ס"ט.

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ד - חושן משפט סימן מז

בדיק לן מר בשאלתו אם מותר לאשה שהיא מסתכנת בהריונה, לפי אומדת רופאים מומחים, לגרום המתת עובריה על ידי סם או על ידי חתיכת העובר לאברים והוצאתו מרחם אמו על ידי רופאים.
ב) אם מותר לעשות זאת אשה מזנה פנויה או אשת איש שהיא מתחרטת על מעשיה ורוצה להאביד רושם החי של מכשול עוונה זה עוברה.
והנני נעתר לשאלתו להשיב כהלכה בס"ד בעזרת החוקן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, ובו אשים מבטחי' כי ינחני בדרך אמת לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

ד. מעוות לא יוכל לתקון

אתאן לשאלה השנית בדיון אשת איש שהרתה לזנונים אם מותר לה לגרום מיתת הולד על ידי סם או להוציא בידים מרחמה. החות יאיר (בס"ל ל"א) נשא ונתן בהלכה זו ואעפ"י שהראשונים מסיק להלכה שכל המורה היתר בזה הוא מסיע ידי עוברי עברה. אולם הגאון יעב"ץ ז"ל (שם) התיר בזה משום דכיון שאמו התחובה מיתה בפעולתה זו, ואם היה הדבר מסור בידינו היינו הורגים אותה ואת בנה, וכדאמרין [בערכין ז']: אשה שיוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד, אין סבא לאסור השחתתו. איברא דבהיתר זה איכא למשדי נוגא דאע"ג שהעובר הוא בן מיתה מכל מקום אין מיתתו מסורה אלא לבית דין ואין ממיתים אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבואו לבית דין וידינוהו למיתה. והרמב"ם [ה' רוצח פ"א ה"ה] ולא עוד אלא כל היכול להציל באבר מאבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפש של רודף הרי זה שופך דמים וחייב מיתה [שם י"ג] שחטא זה הוא מכלל הדברים שהם בבחינת מעות לא יוכל לתקון, וכמאמר ר"ש בן מנסיא מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר (יבמות כ"ב) והוא הדין לאשה שהרתה ממזר וכל חייבי כריתות ומיתת בית דין, תשובה ויה"כ תולה ויסורין ממרקין [יומא ס"ו]. וכיון שכן אין חטא אסור על המתת העובר, מתקן מעשה עברה. ועל כגון זה אמרו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור יאכל שום אחר? [ברכות נ"א ושבת לא"י].

ה. ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה.

את זה כתבתי לטעמו של הגאון יעב"ץ ז"ל. אבל להלכה יש לקיים דבריו ולא מטעמיה אלא מטעם אחר: משום דלא תיקום בארור. וכדאמר ר"ש בן לקיש ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, כל הפרשה כולה לא נאמרה אלא בשביל נואף ונואפת; ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' דעביד פסל ומסכה בארור סגי ליה? אלא זה שבא על הערה והוליד בן והלך ועבד עכו"ם אמר הקדוש ברוך הוא ארורים אביו ואמו של זה שכך גרמו לו. ופרש"י (ד"ה אלא) זה הבא על הערה והוליד ממזר ומתוך בושותו שאסור לבוא בקהל ה' ואינו מוצא אשה הולך בין עכו"ם ועובד עכו"ם. ארורים אלה אשר עשאוהו לעבוד פסל ומסכה [סוטה ל"ז]. הא למדת דבאסור עריות שהן מחייבי כריתות ומיתות ב"ד יש עבירה כפולה: עצם הביאה אפילו אם לא תביא לידי הולדה, ואסור ההולדה שנקראים מולידיו: אביו ואמו גורמים לעבירות שילך בנם ויטמא בין העכו"ם ויעבוד עכו"ם או שיבוא בקהל ה' וירבה ממזרים בישראל שהרי בניו ע"ס כל הדורות אסורים לבוא בקהל [ענין שו"ע אה"ע ס"ד ד' סעיף א'] ולפי זה יוצא שכיון שישראל ההורג את הנפלים אינו חייב מיתה אלא אסורא הוא דעביד בעובר שהוא ממזר שהריגתו מתקנת אסור דארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה. מותר להרגו קודם שיצא ראשו או רובו של הולד מכותלי רחם אמו כדי דלא ליקום בארור. ודומה לזה מצאנו שמותר לאדם לעצמו לדעת כשעושה זאת משום תשובה [ענין בספר עין יעקב קידושין פ"א ד"ה סליק] והוא הדין להריגת העובר משום דלא ליקום באסור דארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה.

ו. אין שליח לדבר עבירה

אולם לפי זה יוצא שלא הותר להרוג את העובר אלא ע"י ההורים עצמם בשתית סממנים או הכאה כנגד בית הריון, אבל לא ע"י אחר, דכיון דאין שליח לדבר עבירה וחייב השליח על פעולתו ולגבי השליח אין אסור דארור אשר יעשה פסל או גרמא לעבור על לאו דלא יבא ממזר, אין לו שום היתר להרוג את העובר. ואל תשיבי ממ"ש במתניתין: אשה המקשה לילד חותכין העובר שבמעיה [אהלות פ"א] וממ"ש האשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שלא תבא לידי נוול המת שכל ישראל חייבים בהם, אבל המתת הממזר כדי למנוע אסור ארור אשר יעשה פסל ומסכה אינו אלא באביו ואמו שגרמו ליצירתו והולדתו ולא באחרים. אפילו אם הם ישראלים ואצ"ל כשהם לא יהודים שהם אסורים על הריגת עוברים כדן כל בני נח שנהרגים על המתת עוברים מדכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך [סנהדרין נ"ז] והרמב"ם [ה' מלכים פ"ט ה"ד]. ולכן הואיל והוא נהרג עליו והמכשילו עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול לא אתי אסור דארור עושה פסל ומסכה ומתיר אסור דאורייתא דלפני עור לא תתן מכשול.

ומזה יוצא נמי דבעובר זנונים של פנוי שאינה באסור ערוה אפילו ההורים עצמם אינם מותרים לגרום מיתת העובר כיון שאין בנם נאסר לבוא בקהל.

וענין גמ' ב"ק [ד' פ"ג] אין שכינה שורה וכו' היתה אשה מעוברת ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

מסקנא עובר שהוא ממזר שרי' להו להוריו לגרום מיתתו בסם או אפילו בידים קודם שנעקר לצאת מרחם אמו אבל אסור לישראל אחר להורגו ואסור לההורים עצמם לגרום מיתתו על ידי לא יהודי. והנלע"ד כתבתי.

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סט

והנה בשאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג ראיתי דברים שלא נתנו להאמר שבעובר ממזר מתיר להפילו מטעם שהאשה בזמן שהיו סנהדרין בלשכת הגזית היו מחייבין אותה מיתה ולא היו ממתנין עד שילד מקרא דגם שניהם נחשב הולד כבר קטלא ומותר וגם מצוה להפילו, ואף שבזה"ל ליכא סנהדרין ואף דינה לא גמרו ולא יגמרו למיתה וגם לא התרו בה דין ד' מיתות לא בטלו, ועוד האריך בזה דלא כהח"ו שכתב בפשיטות שליכא שום חלוק, וממש דברים בטלים הם אף שכתב זה אדם גדול כהריעב"ץ, כי כל חיי"מ = חייבי מיתות = אפילו עובד ע"ז ומחלל שבת ובא על העריות בעדים ובהתראה גמורה וגם כבר בא דינו לפני הסנהדרין ונטה להם הדין שחייב מיתה מ"מ כל זמן שלא אמרו הפס"ד שחייב מיתה ובפניו דוקא והרגו אחד נהרג עליו כהורג אדם שלא חטא מעולם דגמר דינו ממש באמירתם אחר שהחליטו ברוב סנהדרין הוא המחייב המיתה וקודם לכן אף שכבר נודע שדעת הסנהדרין נוטה לחייבו מיתה הוא עדיין כפסור לגמרי לכל דיני התורה. ואין לטעות ממה שלא הזכיר הרמב"ם בפ"ב ה"ג סנהדרין רבו המחייבין גומרין דינו בפניו ומוציאין אותו להרגו, שמה שכתב רבו המחייבין ונתחייב מוציאין אותו להרגו לשון ונתחייב שהוסיף הוא פירוש גמר הדין, דאמירת אתה חייב, ועל מה שצריך שיחייבו דוקא בפניו סמך על מש"כ בפ"ד ה"ז מי שלא נגמר דינו שנתערב עם מי שנגמר דינו כולן פטורין לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו. וגם כבר נקט זה בפ"א מנ"מ ה"י גם בשור שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור כדן האדם, וא"כ בזה"ל שליכא סנהדרין אף במזיד גמור ובהתראה וקבלת התראה הוא כאיש כשר שההורג חייב מיתה כמו בהורג כשר ורק לא שייך לחייבו מיתה משום שליכא סנהדרין, אבל לדן ד' מיתות שלא בטלו הוא חייב ככל רוצח. וא"כ איך שייך שיהיו מותרין להרוג עובר שכל חיובו הוא דין בשביל האם, ובפרט שאף להסוברים עובר ירך אמו הוא מקרא דגם שניהם ובר"ן חולין נ"ח ע"א שהובא לעיל מפורש שהוא חדוש כדי שלא לענות את דינה שלא שייך כשלא נגמר דינה ממש. וגם מש"כ דאחד שעבר עבירה בזה"ל במזיד שחייבין עליה מיתה והרג את עצמו לא נענש וגם הוא עוד זכות ג"כ ודאי אסור אף אם היה בהתראה ושרי ליה מריה להריעב"ץ על דבריו אלו, ואין להשיג על תשובתו זו.

קהלת פרק א, יב-טו

(יב) אֲנִי קִהַלְתִּי הַיְיִתִּי מִלֶּךָ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם: (יג) וְנִתְּתִי אֶת לְבִי לְדָרוֹשׁ וְלִתְּרוֹ בְּחֻקְהָ עַל כָּל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם הוּא עֵינֵי רַע נִתְּן אֲלֵקִים לְבָנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: (יד) רֵאִיתִי אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ תַחַת הַשָּׁמַיִם וְהִנֵּה הַכֹּל רָעוּת רֵוִחַ: (טו) מַעֲוֹת לֹא יוּכַל לִתְקַן וְחֻסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת:

שמואל ב פרק יב, יא-כה

(יא) כה אמר ה' הנני מקים עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת: (יב) כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש: ס (יג) ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה' ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות: (יד) אפס פי נאץ נאצת את איבי ה' בדבר הזה גם ה' הילוד לך מות מות: (טו) וילך נתן אל ביתו ויגף ה' את הילד אשר ילדה אשת אוריה לדוד ויאנש: (טז) ויבקש דוד את האלוקים בעד הנער ויצם דוד צום ובא ולן ושכב ארצה: (יז) ויקמו זקניו ביתו עליו להקימו מן הארץ ולא אבה ולא ברא אתם לחם: (יח) ויהי ביום השביעי וימת הילד ויראו עבדי דוד להגיד לו כי מת הילד כי אמרו הנה בהיות הילד חי דברנו אליו ולא שמע בקולנו ואיך נאמר אליו מת הילד ועשה רעה: (יט) וירא דוד כי עבדיו מתלחשים ויבן דוד כי מת הילד ויאמר דוד אל עבדיו המת הילד ויאמרו מת: (כ) ויקם דוד מהארץ וירחץ ויטבא וישחף שמלתיו ויבא בית ה' וישתחו ויבא אל ביתו וישאל וישימו לו לחם ויאכל: (כא) ויאמרו עבדיו אליו מה הדבר הזה אשר עשיתה בעבור הילד חי צמת ותבך וישחף את הילד קמת ותאכל לחם: (כב) ויאמר בעוד הילד חי צמתי ואבקה כי אמרתי מי ידע יחנני ויחנני ה' וחי הילד: (כג) ועתה מת למת זה אני צם האוכל להשיבו עוד אני הלך אליו והוא לא ישוב אלי: (כד) וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה ויתלד בן ויקרא ותקרא את שמו שלמה וה' אהבו: (כה) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו וידיה בעבור ה': פ